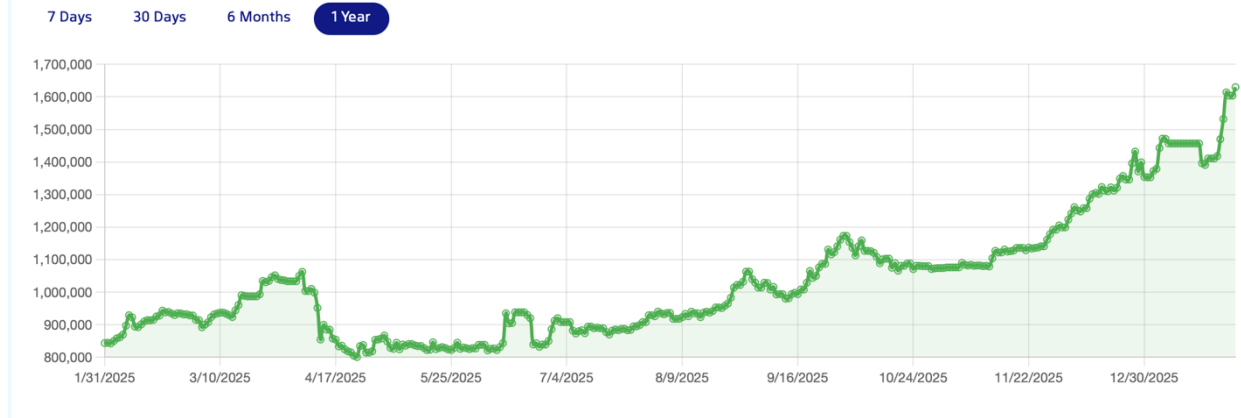

İran'da Dün, Bugün, Yarın: Toplumsal Huzursuzluk

İran, 2018'den beri ekonomik anlamda kötü gidişatını sürdürmektedir. Yalnızca döviz bakımından incelendiğinde İran devleti uzun süredir [resmi dolar kurunu](#) 2019 yılında 42,000 riyale sabitlemişken serbest piyasada, yani halka inen ve gerçeği yansıtan alanda riyal korkunç derecede bir çöküş gördü. Bunu “korkunç bir çöküş” olarak adlandırmamızın nedenini, riyalin dolar karşısındaki yalnızca bir yıllık değer kaybında ve düşük direncinde görmek mümkün. (Tablo 1)

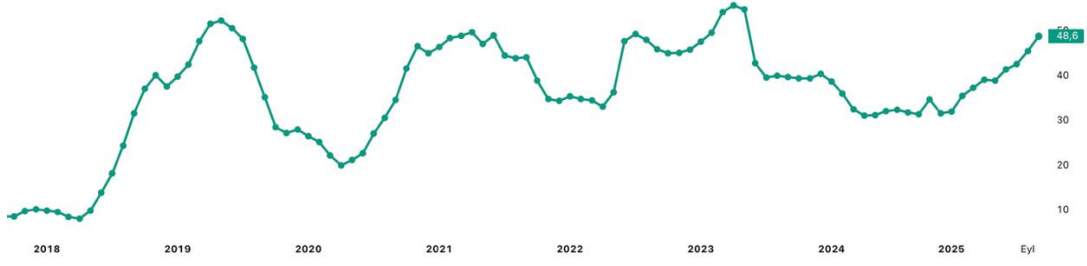

“8 Ocak'ta Tahran'da İranlı protestocuların gösterisi sırasında ateşler yakıldı. Aralık ayından bu yana devam eden gösteriler, yükselen enflasyon ve riyalin çöküşüyle tetiklendi ve siyasi değişim talepleriyle daha geniş bir boyuta ulaştı.” Fotoğraf: Getty Images

Tablo 1 İran riyalinin dolar karşısındaki değer kaybına dair grafik. Kaynak: [AlanChand](#).

Üstelik rejim, yüksek enflasyona (Tablo 2) karşılık bütçeyi dengelemek için vergi yükünü artırmakta ve [para basmaktadır](#). İran'ın 2026 mali yılı için hazırlanan bütçe taslağında önerilen vergi gelirindeki artış %63 seviyesindeydi. Bu artışla hükümet bütçesinin %16'lık dilimi doğrudan güvenliğe ve askeri güce yatırılabilirdi ki bu da geçtiğimiz yıla kıyasla güvenlik ve askeri alandaki yatırıma ayrılan yüzdelik dilim %6 oranında artmış demektir. Bu bütçenin çeyreğiyle yıllık %24'lük bir artışla dini lider Ali Hamaney'a bağlı İslam Devrimi Muhafızları Ordusu'na (Islamic Revolutionary Guard Corps, IRGC) gidiyor. İran'ın petrol gelirinin önemli bir kısmını elinde bulundurmasına rağmen IRGC, Ali Hamaney'e bağlı kurumların vergiden muaf olmasından dolayı %63'lük vergi artışı planlanan taslak bütçeden [etkilenmemekteydi](#).

Tablo 2 İran’daki enflasyonun son 7 yıldaki dalgalanmasını gösteren grafik. Kaynak [TradingView](#)

Nitekim sunulan taslak bütçe, aralık ayının sonundan başlayarak ocak ayı gündemini de işgal eden İran protestolarına sebebiyet verdi. 28 Aralık’ta [Büyük Tahran Pazarı’ndaki pazarcılar](#) yürüyüş gerçekleştirmesiyle başlayan protestolar 180 şehirde gerçekleşmekle kalmadı uluslararası arenada da [yankı buldu](#). 29 Aralık’ta İran Merkez Bankası Başkanı Muhammed Rıza Farzin istifa etti. Farzin göreve geldiğinde serbest piyasadaki riyal 430.000 bandındayken istifa ettiğinde 1,3 milyonu çoktan aşmıştı. İslami Danışma Meclisi (Majles-e Shurâ-ye Eslâmi veya Islamic Consultative Assembly) 30 Aralık’ta ortak bir düşünceyle taslağı reddetti, ana sebep olarak da devlet memurları ve emeklilerin maaşına yapılan %20 zammın enflasyonun gerisinde kalması gösterildi. Pezeşkiyan ılımlı bir tavırdıydı, öyle ki 29 Aralık’ta X (Twitter) üzerinden [yaptığı paylaşım](#) da buna işaret ediyordu:

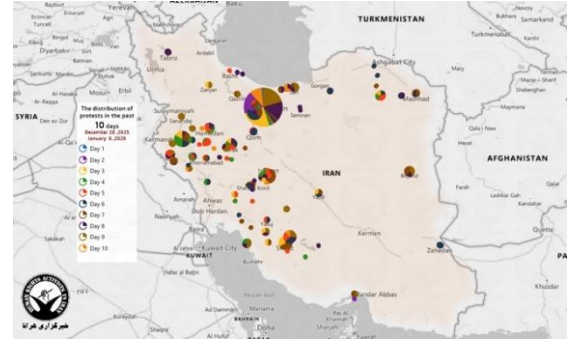
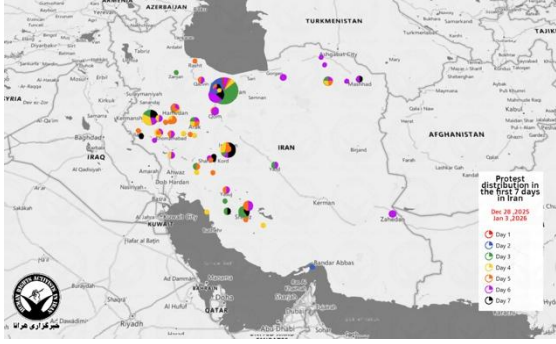
“Hükümetin bütün gücüyle sorunları çözebilmesi ve protestoculara sorumluluk sahibi bir tavırla karşılık verebilmesi için iç işleri bakanına protestocuların temsilcileriyle diyalog kurması görevini verdim.”

Pezeşkiyan 31 Aralık’ta Farzin’in yerine eski maliye bakanı Abdülnasır Hemmati’yi göreve getirdi. Aynı gün Fasa kentinde bazı protestocular belediye binalarına girmeye çalışmaktaydı. Ancak bu henüz protestoların tırmandığı evre değildi.

İran’daki İnsan Hakları Oluşumlarının Verileri

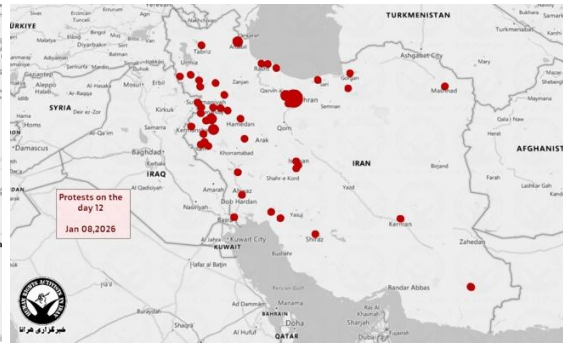
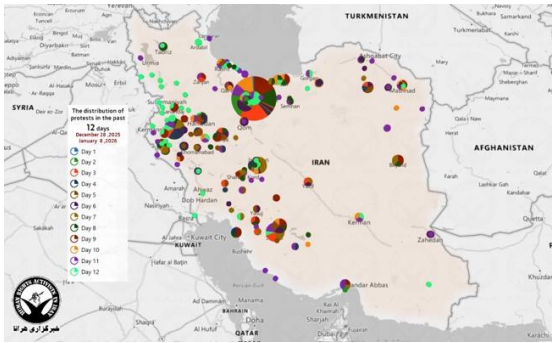
Hamaney’e bağlı IRGC ve benzeri rejim güçleri, Pezeşkiyan ve bazen de Hamaney’in ılımlı konuşmalarına rağmen olabilecek en sert şekilde davranmaktaydı. İran İnsan Hakları Aktivistleri (Human Rights Activists in Iran, HRAI) oluşumu olan [İnsan Hakları Aktivistleri Haber Ajansı’nın](#) (Human Rights Activists News Agency, HRANA) verilerine göre protestoların birinci haftası tamamlandığında (3 Ocak) 174 protesto 60 şehirde 25 eyalete kadar yayılmıştır. (Tablo 3) Yaşamını yitiren sayısı ise en az 1’i güvenlik gücü olmak üzere 16 kişidir. Her ne kadar daha yüksek olduğuna kesin gözüyle bakılsa da tutuklu sayısı ise 582’dir.

İran'da Dün, Bugün, Yarın: Toplumsal Huzursuzluk

Grafik 1: İlk 7 gün ve 10 gün çıkan protestoların günlere ve bölgelere göre dağılımı. Kaynak: Human Rights Activists News Agency, HRANA.

HRANA'nın protestoların 10.gününde [6 Ocak tarihindeki raporuna](#) göre 92 şehir, 27 eyalette çıkan 285 protestoda (Tablo 4) yaşamını yitiren kişilerin sayısı 36'ya çıkarken en az 2076 kişinin tutuklandığı belirtilmektedir. Norveç, Oslo merkezli [İran İnsan Hakları](#) (Iran Human Rights, IHRNGO) kuruluşuna göre 8 Ocak'ta 18 yaşından küçük 8 çocuğun da içinde bulunduğu 45 protestocu öldürülmüş, yüzlercesi de yaralanmıştı. Muhafız haber ajansı Iran Insight, yalnızca [8-9 Ocak'ta 12,000](#) kadar kişinin öldürülmüş olabileceğini öne sürmekte. 12.güne (9 Ocak) gelindiğinde kepenk kapatan iş yerleri ve protesto bakımından oldukça sert bir artış görülmektedir. Bunun en büyük etkeni İran'ın Kürdistan Eyaletinden çeşitli şehirlerin yanı sıra Kürt bölgelerinin, Batı Azerbaycan'ın vb. katılımlardır. (Tablo 4) Haritadaki dağılıma bakıldığında Kürtlerin katılımının protestoları radikalleştirdiği görülmektedir. Tutuklamalar en az 2277 kişiye çıkarken yaşamını yitirenlerin sayısı 5'i 18 yaş altı, 8'i güvenlik gücü ya da görevli toplamda 42 kişiye çıkmıştır. Bu gelişmelerin devamında olağanüstü bir [internet karatması gerçekleşmiştir](#). İran daha önce de internet bağlantısını defalarca kesmiştir fakat bunu özel kılan, Starlink uydularının bağlantısını da kesebilmiş olmasıdır.

Tablo 3 İnternet karatmasının uygulandığı 8 Ocak'a kadar ve yalnızca 8 Ocak'ta gerçekleşen protestoların günlere ve bölgelere göre dağılımı. Kaynak: Human Rights Activists News Agency, HRANA.

4 günlük internet karatmasının ardından 12 Ocak'ta [HRANA'nın verilerinde](#) büyük bir sıçrama olmuştur. Hayatını yitirenlerin sayısı, 133'ü güvenlik güçlerinden 646 kişi olarak gösterilmekte; 579 kişinin daha ölmüş olabileceğiyle inceleme altındadır. Daha önce 180 şehire yayıldığını söylediğimiz verinin burada somut bir emaresini de görmekteyiz: 606 protesto 187 ayrı şehirde gerçekleşmiştir. Bu anlamda ölü sayılarında internet karatmasının verdiği güç açık olsa da protesto kapsamının artmasını da göz ardı etmemek gerekir. Protesto gerçekleşen şehir sayısının 6 Ocak'takine kıyasla iki katına çıktığını görmek mümkündür.

Tutuklu sayıları da 10,721’e [yükselmiştir](#). Yalnızca bir gün sonra 13 Ocak’ta can kaybı [2,403](#) ile 4 hanelere ulaşmıştır. Unutulmamalıdır ki HRANA sayıları “en az” olarak vermektedir. Öyle ki [CBS](#) 13 Ocak’ta ölüm sayısını 12,000-20,000 aralığında göstermektedir. Protestoların 3.haftası 17 Ocak’ta ölüm sayısı [3,308](#) olarak kabul edilirken 4,382 ölüm de inceleme altındaydı. 23 Ocak’ta İran Dışişleri Bakanı Abbas, ABD başkan yardımcısı J.D Vance’in kiliseler hakkındaki açıklamasına karşı paylaştığı verilerde ölüm sayısını 3,117 olarak açıklarken bunlardan 690’ını terörist olarak nitelendirmiştir. Güvenlik güçleri ile sivilleri beraber yazması da şaşırtıcı değildir. 24 Ocak’ta ölüm sayısı [5,459](#)’a, toplam tutuklama 40,887’ye çıkarken protesto 600 barajının altına düşmemekteydi. Öte yandan İran Kürtlerinin bir insan hakları oluşumu olan Hengaw’ın [24 Ocak tarihli raporuna](#) göre 3000 kadar sivil yaşamını yitirirken 20.000’den fazla kişi tutuklanmıştır. Yaşamını yitirenler arasında 18 yaş altı 44 çocuk, 61 kadın, 27 üniversite öğrencisi ve 2 öğretmen; 136 Kürt, 76 Gilek, 56 Lur bulunmaktadır. Bunun yanı sıra güvenlik güçlerinden de 500 kişinin ölmüştür. [Time’in 25 Ocak haberine göre](#) ölüm sayılarının 30,000’i geçtiği konuşulurken Iran Insight da aynı tarihte [36,500 kişinin öldürüldüğünü](#) söylüyor. Bu sayılara ulaşan verileri [İsrail merkezli bazı haber siteleri](#) de kullanmakta. 26 Ocak’ta 214 güvenlik gücü, 49 protestoyla ilgisi olmayan kişinin içinde bulunduğu [6,126](#) ölü sayısı görülürken 28 Ocak’taysa [6,373](#) ölü sayısı görüldü. Ne var ki İran Dışişleri Sözcüsü İsmail Baghaei, bu sayıların gerçekliği yansıtmadığını ve bazı isyancıların dış destekle protestocuları öldürüp suçu hükümete bırakmaya çalıştığını [belirtti](#). Öyle ki İran Meclis Başkan Yardımcısı Hamidreza Rıza Hacı Babaei, Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail’in İran’ın ulusal güvenliğini hedef alan "karmaşık, çok katmanlı organize terör projesi" düzenlediğini [söyledi](#). İran hükümeti protestolara ilk gününden itibaren dış destekli olarak bakmakta ve belli başlı bir retorik üzerine bu politikayı kurmuş bulunmaktadır. Press TV gibi hükümet yanlısı basında [bunu görmek](#) oldukça kolay. Aynı zamanda Pezeşkiyan’ın 31 Ocak’ta da ekonomik krizden Trump’ı [sorumlu tutması](#) bu söylemlerin sürekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Ancak “dış” diye bahsedilen ABD ve İsrail ne kadar bu meseleyle ilgilenmektedir?

28 Aralık Protestoları, Trump Yönetimi’nin Tavrı

Donald J. Trump
@realDonaldTrump

Iranian Patriots, KEEP PROTESTING - TAKE OVER YOUR INSTITUTIONS!!! Save the names of the killers and abusers. They will pay a big price. I have cancelled all meetings with Iranian Officials until the senseless killing of protesters STOPS. HELP IS ON ITS WAY. MIGA!!! PRESIDENT DONALD J. TRUMP

28.1k ReTruths 87.1k Likes

Jan 13, 2026 at 5:43 PM

Trump sürecin başından beri sürekli olarak İran ile ilgili açıklama yapmaktadır. Öyle ki cümleleri, protestocuları kendileri fonluyormuş gibiydi. Bu tavır, rejimin sertleşmesine veya ülke içindeki serbestiyetini kısıtlama ihtimaline dahi götürebilecek kadar keskindi. 2

Ocak’ta Trump [Truth Social](#) üzerinden İran’ın barışçıl protestocuları vurmaya ve öldürmeye devam etmesi halinde ABD’nin onları kurtarmaya geleceğini, bunun için hazır olduklarını yazmaktaydı. Hamaney, 3 Ocak’ta protestocularla konuşulabileceğini fakat isyancılarla konuşulmayacağını söylerken hadlerini bilmeleri gerektiği açıklamasında [bulundu](#). Pazarcıların dükkanlarını kapatarak protestoda bulunmasının da gayet adil olduğunu ve bu ekonomik

koşullarda işlerini yapamayacaklarını söylemelerinde haklı olduklarını belirtti. Otoritelere göre protestoların birinci haftasına girilirken 2'si güvenlik gücü toplamda 10 ölü [bulunmaktaydı](#).

10 Ocak'ta Trump'ın baskıları devam ederken İran'a [şu şekilde sesleniyordu](#):

“(Protestoculara) Ateş etmeye başlamasanız iyi olur, aksi takdirde biz de ateş etmeye (İran'ı kastederek) başlarız.”

12 Ocak'ta bir muhabirin İran'a müdahale ile ilgili sorusuna karşılık da İran'daki katliamdan bahsettikten sonra ordu ve yönetiminin bir yakından incelediğini [söyledi](#). Ancak buna karşılık İran Devrim Muhafızları Hava Kuvvetleri eski komutanı Muhammed Bağır Galibaf'ın İran parlamentosunda İran'a karşı olası bir saldırıda işgal bölgelerinin (İsrail'i kastederek) ve Amerikan üslerinin meşru hedef haline [geleceğini söyledi](#). Öte yandan [Wall Street Journal](#), 12 Ocak'ta J.D. Vance'in Trump'a müdahaledense diplomasiyi öncelik haline getirmesini önerdiğini yazdı.

13 Ocak'ta Truth Social üzerinden “İranlı vatanseverlerin” protestolara devam etmesi ve böylelikle kurumlarını geri alması çağrısında bulundu. Öte yandan bu “anlamsız öldürmeler” bitene kadar İranlı yetkililerle iletişim kanallarını kapattığını açıkladı. Aynı tarihli bir diğer paylaşımında İran ile ticaret yapacak her ülkeye [%25 gümrük vergisi](#) uygulanacağını açıkladı.

20 Ocak'ta İran Parlamento Komisyonu tarafından Hamaney'e olası bir saldırının bütün Müslümanlara yapılmış olarak kabul edileceği ve bir cihada dönüşeceği [uyarısında bulunuldu](#). Bundan yalnızca iki gün sonra Trump 22 Ocak'ta uçakta verdiği bir başka demeçte İran'a yönlendirdikleri bir donanma olduğunu ve ilerlediğini [dile getirdi](#). Buna karşılık olarak İran'da etkili din adamlarından biri olan Muhammed Javad Haj Ali Ekberi, bölgede kendi füzelerinin dönük olduğu pek çok ABD yatırımının olduğuna dair Amerika'yı tehdit etti. Aynı zamanda 800 kişinin asılmasından Trump sayesinde vazgeçildiği iddiasını [yalanladı](#). İngiltere Güvenlik eski bakanı Tom Tugendhat, söz konusu donanmadan bahsederek “herhangi bir müdahale ihtimalinin, bir müdahale olmamasından daha yüksek olduğunu” söyledi. Dahası, bu protestoların yakın ya da uzak gelecekte rejimi devireceğini düşündüğünü de [belirtti](#). Hizbullah Genel Sekreteri Naim Kasım 26 Ocak'ta İran'daki karışıklık tetiklenmeye devam ederse Lübnan direniş hareketinin de sessiz kalmayacağını [açıkladı](#). Bir diğer yandan Trump'ın tehditleri karşısında İran Dışişleri yetkilileri, büyükelçileri ve diplomatları da dini lider Hamaney'e bağlılıklarını yineleyen ortak bir açıklama [yayımladı](#).

28 Ocak'ta Pekin BM elçisi Fu Cong, Amerika'yı İran konusunda uyarırken olası bir müdahaleye girişip herhangi bir askeri maceradan uzak durması konusunda uyardı. Bu esnada İran rejimine bir diğer darbe de Avrupa Birliği'nden geldi. Aynı gün Avrupa Parlamentosu başkanı Roberta Metsola'nın [yaptığı bir paylaşım](#)la ayak seslerini duyuran “İran Devrim Muhafızları Ordusu'nu terörist bir organizasyon olarak tanıma” düşüncesi, Avrupalı dışişleri bakanlarının yaptığı bir toplantı sonucu 30 Ocak itibarıyla ilan edilmiştir. İran İslam Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı cevaben Avrupa Birliği'ni sert şekilde kınamaktan geri [durmamıştır](#). Bu, IRGC'nin Avrupa'daki bütün para dolaşımının bloke edilmiş olduğu anlamına

da gelmektedir ki terör örgütü olarak tanınan pek çok örgüt finansman konusunda sorunlar yaşamıştır.

Trump'ın Kutusu

Bu protestolardan evvel Netanyahu'nun son Amerika ziyaretinde dolaşımda olan konular Lübnan Hizbullah'ı ve İran'a bir saldırı izni almaya çalışmaktı. Kendisinin Amerika'ya giderken "İran'ın nükleer gücünün yenilenme aşamasında olduğuna dair kanıtları" da beraberinde götürdüğü konuşulmaktaydı. Bugün geline noktadaysa pazarcıların başlatıp birkaç gün sonra hükümetle anlaşınca geri çekildiği fakat protestoların birinci ayının tamamlandığı bir sürecin içinde bulunmaktayız. Elimizdeki verilere göre en yoğun protesto günü 8 Ocak'ta gerçekleşmiştir, Kürtlerin ve Kürt bölgelerinin dahil olmasıyla. ABD'nin Orta Doğu'da düşük yoğunluklu savaş stratejisinde en çok başvurduğu kesimin Kürtler olduğu düşünüldüğünde bu durum oldukça çarpıcı bir alıyor.

Öte yandan protesto kapsamında Trump tarafından sayısız tehdit duyulmaktayken İran'a bağlı olduğu düşünülen Lübnan Hizbullah'ına İsrail tarafından çeşitli saldırılar gerçekleştirilmektedir. Dahası, [Politico'nun bir anketine göre](#) Trump destekçilerinin %65'lik dilimi çeşitli ülkeye müdahale edilmesine olumlu bakmaktadır.

Bunlar arasında en yüksek oran %50 ile İran'dadır. İsrail Askeri İstihbaratı Şefi Tümgeneral Shlomi Binder ve David Barnea'nın geçtiğimiz günlerde Pentagon, Beyaz Saray ve CIA üst düzey yetkilileriyle görüşmesi İran'a bir saldırı adına istihbarat verdiği ihtimalini güçlendiriyor olabilir mi? Nitekim İran hakkında istihbarat verdiği [haberleri](#) de yok değildir. Doğrudan İsrail merkezli Jerusalem Post'un yaptığı habere göre Netanyahu ve Trump'ın İran protestolarını konuşmalarından hemen sonra bu görüşmelerin gerçekleşmesi epey [çarpıcıdır](#).

[ABD Ulusal Savunma Stratejisi'nin](#) İran'a ayrılan bölümünde İran'ın on yıllar sonra bu kadar zayıf bir durumda olduğu, her ne kadar Amerika-İsrail saldırılarıyla ilerlemesi durmuş olsa da geleneksel askeri temelini yeniden yapılandığı, yeni bir nükleer güç elde etme riski taşıırken sağlam zeminde sahip müzakerelere de yanaşmadığı, İran'ın ellerinde Amerikalıların kanının olmasının yanı sıra müttefik İsrail'i yok etme niyetinde olduğu notları düşülmüştür. Buradaki asıl oluşturulan zemin, eğitilemez olmasıyla İran'ın yeniden bir tehlike yarattığı anlatısı ve bu anlatının meşrulaştırmaya yönelik yapısıdır. Üstelik İran başlığı altında "fırsat" olarak nitelendirilen tek kısım da "model müttefik" İsrail'in sınırlı Amerikan desteğiyle güçlü mücadelesidir.

[Axios'un haberine](#) göre Suudi Savunma Bakanı Halid bin Salman'ın Pentagon ve Beyaz Saray'da gerçekleştireceği çeşitli toplantılarda Marco Rubio ve Steve Witkoff ile görüşecektir.

UNCLASSIFIED NATIONAL DEFENSE STRATEGY

Secretary of War Pete Hegseth and Chairman of the Joint Chiefs of Staff General Dan Caine brief the success of Operation MIDNIGHT HAMMER.

a short, sharp, and decisive campaign, the President was able to restore freedom of navigation for U.S. vessels.

Even so, although Iran has suffered severe setbacks over recent months, it appears intent on reconstituting its conventional military forces. Iran's leaders have also left open the possibility that they will try again to obtain a nuclear weapon, including by refusing to engage in meaningful negotiations.

Moreover, although Iran's proxies have been severely degraded, they may also seek to rebuild devastated infrastructure and capabilities. Nor can we ignore the facts that the Iranian regime has the blood of Americans on its hands, that it remains intent on destroying our close ally Israel, and that Iran and its proxies routinely instigate regional crises that not only threaten the lives of American servicemembers in the region but also prevent the region itself from pursuing the kind of peaceful and prosperous future that so many of its leaders and peoples clearly wish for.

Bu, en az USS Abraham Lincoln uçak gemisinin Orta Doğu’da olması kadar dikkat çekici bir başka ipucudur. Suudların, İran ile var olan orta ölçekli ilişkisine rağmen İran’a olası bir saldırıyı istemeyeceklerini hatta bu dönemdeki sıcak gündemi de yatıştırmaya çalıştığını söylemek yanlış olmaz. Buna en açık örnek Muhammed bin Salman’ın, Pezeşkiyan’ı herhangi bir ABD saldırısında kendi hava sahasını kullanırmayacak olmasıdır. Ne var ki Trump’ın son kararını henüz vermediği açıktır. Israel Hayom’a göre Trump yönetimi ikiye bölünmüş durumdadır: Türkiye-Suudi Arabistan-Katar üzerinden diplomatik yaklaşıma sıcak bakan Steve Witcoff ve Jared Kushner; Marco Rubio, J.D. Vance ve Pete Hegseth askeri müdahaleye sıcak bakmaktadır. Veciz bir ifadeyle koşulların sonucunu değil de belirlenmiş bir sonucun koşullarının yaratılışını canlı canlı izliyor olabilir miyiz?

Yakın zamanlı olması nedeniyle akıllara Venezuela gelecektir fakat en başta mesafe buna uygun olmadığından bugün İran’da Venezuela’daki operasyonu görmek mümkün değildir. Aslolan finans kapitalin arzularını yerine getirmek, herhangi bir nükleer yapılanmayı yıkıma uğratmak, düşman yaratarak “model müttefike” her türlü finansmanı meşru kılmak, Orta Doğu’da bir devleti daha yeniden tasarlamaktır. Enteresan olan kilit noktaysa 12 Gün Savaşı’nın çıkmasından dahi hoşnutsuz olduğuna dair belirtiler gösteren, sürekli “barış zamanı” paylaşımları yapan, ateşkes ihlalinde öfkesi [kameralara yansıyan ve dahi küfreden](#) Trump’ın eylemsel agresifliğinde yatan sebeptir. Venezueala’daki olağanüstü başarının bunda etkisi olduğuna şüphe yok.